

Učiteljski Tovariš

Stanovsko političko glasilo UJU — Poverjeništvo Ljubljana.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Francišanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 Din, za inozemstvo 80 Din. Člani pov. UJU plačajo list a članarino. Oglasi po ceni in dogovoru, davke posebej. Pošt. črh. rač. 11.197. Telefon 3112.

Dobrodošli nam, tovariši Slovaki!

Prvič imamo priliko pozdraviti v svoji sredi mile nam stanovske druge izpod košatih karpatskih gor iz zelenih dolin Morave in Vaha, Nitre in Hrona. Dobrodošli nam od vsega srca!

Dobrodošli nam tem bolj, ker ste nam od vseh severnih bratov najbližji po imenu in govorici, pa tudi najbližji po trpki zgodovini mnogih stoletij vse do tistega dne, ki je prinesel odrešenje nam in vam.

Vemo, da je bila doba vašega narodnega robstva še bolj črna od naše, prav tako tudi vemo, da je bila usoda slovaškega učiteljstva še krutejša od usode, ki je bila v delež slovenskim kulturnim pionirjem. Zato nam je še mnogo dražja in ljubša pesem, ki nam jo prinašate. V njej vidimo ono veliko svetinjo, ki ste jo čuvali svojemu bednemu narodu v vseh tegobah preteklosti, ki vas je družila z njim in vas družijo še danes.

S svojo pesmijo nam prinašate najdragocenejši dar, nam prinašate najvernejše ogledalo slovaške narodne duše. Bodite zato iskreno pozdravljeni v ime vsega slovenskega učiteljstva in vzemite sabo njegov najtoplejši tovariški pozdrav!

V Ljubljani, dne 24. oktobra 1929.

Poverjeništvo UJU Ljubljana.

LISTEK.

VILKO MAZI:

Slovaške reminiscence.

(K današnjemu koncertu slovaških učiteljev v Ljubljani.)

Kje je že vse to! —

In vendar mi je vstalo iz spomina, kakor da se je zgodilo šele te dni.

Med vojno sem se peljal na dom svoje neveste v prijazno slovaško vas pod Malimi Karpati. Bilo je to na lokalni železnici, po kateri so se vsak dan vozili slovaški kmetje in delavci v Bratislavo, ali kakor so takrat rekli: Prešpork, da so tam s svojimi pridelki in trdim delom hranili in robotali oholi madžarski gospodi. Ne vem, kakšen zlojed me je zmotil, da sem se obrnil do sprevodnika s par slovaškimi besedami za neko pojasnilo. Pa da ste ga videli, kako so se mu nasrile pristne arpadske muštake in obrvi. Nezarensko me je nahnulil, seveda v edino zveličavni madžarsčini, češ, da mi je na Madžarskem govoriti z uradnimi osebami zgolj madžarski. Ko sem mu odvrnil, da prihajam z madžarske fronte, kjer me porabljajo tudi brez znanja madžarsčine, mi je čisto »propisno« za loputnil vrata pred nosom. Bližnji sopotnik pa me je opozoril, da sem lahko vesel, ako me na prihodnji postaji radi izzivanja ne vržejo iz voza z vsem uradnim triumfom, na posled pa me še pritisnejo v protokol radi veleizdaje. Take zgodbe da niso nič neobičajnega v tej deželi... Stisnil sem zobe in si mislil to, kar je mislil ubogi slovaški narod cela dolga stoletja: da bi vrag vzel to oholo mongolsko sodrgo!

Zakon o narodnih šolah.

(„Narodna Prosveta“ z dne 13. oktobra 1929.)

Vsem tovarišem so dobro znane razvojne faze osnovnošolskega zakona, iz zadnjega desetletja. Sedaj se nahaja zakon pred sprejetjem. Učiteljski predstavniki so naredili svojo dolžnost. Obveščali so merodajne faktorje o potrebah šole in učiteljstva. Z najvišjega mesta so dobivali zagotovila, da se bo vse predloge upoštevalo. V zadnjih dveh mesecih so se učiteljski predstavniki večkrat javili pri vseh merodajnih faktorjih, kjer so bili lepo sprejeti in naleteli pri vseh na razumevanje potreb učiteljstva in šole.

Vprašanje gmočnega položaja našega učiteljstva, pa je ostalo za sedaj še odprto. Bati se je, da ne ostanejo učiteljstvu stari prejemki, medtem ko so vsi višji uradniški razredi dobili doklade. Prav je, da jih dobijo in mi nimamo nič proti temu, pač pa želimo, da se upošteva tudi učiteljstvo, ki mu želi mo zagotoviti mirno in delavno življenje. Človek, materialno negotov, se ne more posvetiti delu v taki meri, kot oni, ki mu je zagotovljen obstanek, in ki se more radi tega posvetiti delu v polni meri. Današnji prejemki učiteljstva so komaj zadostni za najskromnejše življenje.

Naši slovenski tovariši so izdelali tabelo, ki je iz nje razvidna ogromna razlika med prejemki učitelja in profesorja. To tabelo smo priobčili tudi v »Narodni Prosveti«, a dostavili smo jo tudi gospodu prosvetnemu ministru.

Prišel je čas, da dobijo učitelji nositelji narodnega prosvetovanja ono, kar že davno pričakujejo. Prepričani smo, da v tem pogledu ne doživimo razočaranja in da se bode učiteljstvo, po sprejetju novega zakona, z veseljem oprijelo dela. Sedaj je uvedena daljša študijska doba, za splošno in specialno izobrazbo učiteljstva, pa bodo gotovo uvedene tudi večje nagrade.

Ko smo posetili posamezne faktorje, ki sodelujejo pri izdelavi omenjenega zakona, smo izročili vsakemu minimum naših želja in zahtev. Te so pojasnjene v naslednjem aktu, ki ga tu objavljamo, da jih spozna učiteljstvo:

Ker so sedaj zadnji trenutki izdelave zakona o osnovnih šolah, smatramo za svojo dolžnost in čast, da kot predstavniki učiteljstva naše države, pozvani po svojem poklicu, kakor tudi iz ljubezni do države in naroda, predložimo svoje zahteve v tem pogledu in prosimo, da se jih, kot neobhodno upošteva pri končni redakciji zakona o osnovnih šolah, a te so:

1. Da ohrani osnovna šola popolno svobodo v prosvetovanju narodne omladine in njenega kulturnega vpliva na narod, imajoč vedno pred očmi nacionalni moment in interes naše države. Učiteljstvo želi še nadalje krepiti nacionalno misel in izoblikovati neko določeno narodno dušo, ki se bo nanjo naslanjala država kakor tudi narod.

2. Šolska obveznost naj se dvigne na osem let. To zahtevo utemeljujejo kulturne potrebe celokupnega našega naroda s tem, da bi s širšim prosvetovanjem naroda zamogla dati šola močno pobudo za uspešno kulturno tekmovalstvo in napredek.

Da, ubogi slovaški narod! Še vse drugače so mu godili tam iz Budapešte, nego nam z Dunaja. Slovaška deca se je morala pokoriti že z madžarskim abecednikom, slovaški kmet si je moral beliti glavo z madžarskimi odloki, če je bil sploh pismen, sicer se je moral za tekatati za tolmačenje in nasvete k svoji duhovščini, kjer jo je pač imel. Le redkokje je bil mogel biti tolmač in svetovalec tudi učitelj, kajti so vsa boljša mesta zasedli madžarski plačanci. To so bili ali zagrizeni šovinisti, ali pa izgubljeni, ki so večino dneva ubili v krčmi, v šolo pa prišli samo pretepat in spat. Zgodilo se je, da je otrok hodil v šolo že štiri ali pet let, pa učitelj še ni vedel, kako se piše. Taki slučaj niso bili nič kaj redki. Za zavedne slovaške učitelje so bile kvečjem zadnje hribovske vasi. Kdor je ostal v dolini in ni hotel pahnuti samega sebe in svoje družine v propast, je moral pač stisniti zobe, kakor jaz na tisti vožnji in le skrivaj ter s skrajno opreznostjo donášati kamenček do kamenčka k plazju, ki ga je mogel izprožiti šele konec svetovne vojne na brezdušne avstro-ogrske krvnike.

Kje je že vse to!

In vendar se še natanko spominjam, kako smo zapirali tam v ralboškem župnišču okna in vrata, da smo lahko nemoteno izmenjavali svoje misli. Moj svak, župnik, pošena slovaška duša, je bil namreč precej na gluh, zato pa so imele stene tem tanjša ušesa, kakor so jih imele tudi pri nas, in povsod, kjer je stara monarhija vohala kako nevarnost. V okolici je bilo par zavednih slovaških učiteljev, ki jih je pustila vojna furija doma, bogve po kakem čudnem naključju. Sleherni večer so skrivoma prilezli v ralboško župnišče in ga potem prav tako skrivoma zapustili. Tisti poldrugi teden, ki sem ga pre-

3. Verski pouk naj se na osnovni šoli poučuje tako, da ostane šola svobodna, v službi naroda in nacionalne misli, brez vsakršnih ovir od katerekoli strani.

4. Za dosego gornjega smotra uvideva učiteljstvo kot neobhodno potrebno, da se čim prej prične z graditvijo šolskih poslopj, da se potem pride do zaželenega trenutka, ko zbrisemo iz našega naroda analfabetizem.

5. Povsem smo uverjeni, da bo našlo vzdrževanje narodnih šol najboljšo garancijo v določeni odredbi projekta, ki je izdelan s sodelovanjem učiteljstva in ta je: Če bo občini nemogoče oskrbovati šolo s potrebnimi dokladi, naj se ista oskrbuje v odgovarjajočih dvanajstih letih iz državne blagajne, a zato naj država, pri pobiranju drž. davkov, izterja od občine odgovarjajoč znesek za šolske doklade, ki ga je med letom izplačala na njen račun.

Odredbe, ki predvidevajo stroge sankcije je prosvetnih oblasti napram načelniku, če ne izterja odgovarjajočih doklad, se nam dozdevajo težke in neizvedljive. Bile bi povod mnogih sporov med upravnimi in prosvetnimi oblastmi, česar v nobenem slučaju ne moremo želiti. Učitelj, kakor tudi drugi prosvetni organi morajo urediti razmere tako, da živijo kot nosilci kulture in ljubezni, z vsemi v najlepši slogi, zato jih je treba obvarovati pred skušnjavo, da bi naznanjali krogarkoli, a najmanj pa upravne oblasti.

6. Razumemo razmere v katerih se nahaja naša država z ozirom na njeno urejevanje, vendar si usojamo povdariti, da je uspešno učiteljevo delo med narodom navezano za daljšo dobo let na isti kraj. Radi tega prosimo, da se v interesu narodne šole same in učitelja, spoštuje učiteljska stalnost do skrajnih mej. Z ozirom na ta princip želimo:

a) Da se službenim potom objavljajo vsa izpraznjena učiteljska in upraviteljska mesta, da bodo učitelji in upravitelji točnejše informirani, ja katera službena mesta morejo zaprositi z ozirom na svoje rodbinske in šolske potrebe in z ozirom na svojo kvalifikacijo.

b) Da vrši spopolnjevanje teh mest minister prosvete na predlog oblastne in centralne komisije za učiteljski razpored.

c) Da se sestavi jasen kriterij, po katerem bi se moglo vedeti, katera oseba in s koliko službenimi leti mora kompetirati na posamezna mesta.

Radi tega smatramo za potrebno, da postanejo polnomočne one odredbe, ki so predvidene v zakonskem projektu, ki ga je izdelalo ministrstvo prosvete s sodelovanjem komisije, v kateri so bili tudi učiteljski predstavniki. To so čl. 72, 90.—101.

7. Disciplinsko postopanje napram učiteljstvu naj se v vsem podvrže odredbam uradniškega zakona, ki jih je, po našem mišljenju, prav dobro predelala uredba št. 77 iz leta 1927. pod pogojem, da se prizna obtoženemu učitelju pravica pritožbe na državni svet.

8. Z ozirom na nadzorstvo nad osnovnimi šolami prosimo, da se prizna delo onih učiteljev, ki so daljšo dobo let uspešno de-

ževal v njihovi sredi, mi je ostal v neizbrisno lepem spominu.

O nas Slovencih so vedeli bore malo. No, pa saj tudi pri nas nismo znali o Slovakah dosti več nego to, da so dobri loncevezi. Ko sem jim povedal, da govorimo pri nas slovensko, se niso malo čudili, kajti da govore slovensko tudi oni in da se celo njihova zemlja imenuje Slovensko. Dočim sem jih jaz prav dobro razumel, k čemur mi je najbrž pripomoglo znanje poljščine, sem moral skrajja govoriti zelo počasi in razločno, da so doznali smisel mojih besed. V par dneh pa so se jim ušesa že toliko privadila, da smo konverzirali dosti gladko. Na vso moč so se jim prikupile naše narodne pemi, ki so jih naposled še imenitno prepevali z mano, čisto po naše: jaz »napreje«, eden »čez« in drugi bas.

Kajpada so tudi mene zanimalo slovaške narodne popevke, ki so bile spet po svoje mehke in ljubke, predstavljajoče čisto poseben tip, verno ogledalo preproste slovaške duše. Da bodo te pesmi kdaj priromale do nas in da nam jih bodo prinesli baš slovaški stanovski tovariši, to bi bile takrat več nego drzne sanje. Danes pa živa resnica. Hvala Bogu in njegovi pravici, da je!

Danes ni treba več zapirati oken v ralboškem župnišču, danes ni več nikogar, ki bi te na slovaški zemlji mrcvaril z madžarskim lajezem, danes posluša slovaška deca v šoli svojo lepo materinščino, danes ima slovaški učitelj človeka vredno življenje in lahko po najboljši moči vrši svoje narodno poslanstvo. Da ga tudi v resnici vrši, o tem nam je najzgovornejša priča ta pevška turneja po naših zemljah. Bolj nego karkoli nas bo seznanila s podkarpatskimi brati in to je njen namen.

lovali za narodno prosvetovanje ter da taki marljivi učitelji, ki so se odlikovali kot učitelji in pedagoški pisatelji, pridejo prvenstveno v poštev za nadzorniška mesta.

Ne jim preprečiti kariere radi tega, ker so jih težke rodbinske ali materialne razmere ovirale, da pridobijo potom študija na Višji pedagoški šoli teoretično izobrazbo.

9. Da se z ozirom na težak poklic in delo učiteljevo za narodno prosvetovanje in z ozirom na to, da je njegova plača nezadostna in nesorazmerna v primeri z uradniki I. kategorije, učiteljstvo materijelno osigura in to:

a) Da se poleg prejemkov II. kategorije, ki so že občutno manjši od prejemkov I. kategorije, da učiteljstvu posebne doklade, kot je to določeno po specialnem zakonu profesorjem srednjih šol, sodnikom in politično upravnim uradnikom. Ali pa, da se mu v prvi vrsti zagotovi stanovanje in ogrev, na vseh podeželskih šolah, proti odplačilu onega zneska občini, ki ga prejema učitelj od države kot stanarino. Učiteljstvu v mestih pa dodeliti tako doklado, ki odgovarja najemnini za stanovanje in ceni ogreva v kraju njegovega službovanja.

b) Da se učiteljstvu prizna pravica na polno penzijo po 32. službenih letih.

c) Da se prizna šolskim upraviteljem posebna mesečna doklada, kakor so to priznavali in dajali vsi dosedanjí zakoni v državi in v tujini.

č) Da se z istimi dolžnostmi uvedejo tudi iste pravice, a to se pravi, da prejemajo vsi učitelji in učiteljice iste nagrade. Poročene učiteljice naj obdržijo vse svoje prejemke po čl. 46. uradniškega zakona.

10. Družinam na jugu izginulih ali pomrlih prosvetnih delavcev, ki jim pokojnina ni urejena, naj se izda pomoč iz državne blagajne.

11. Učiteljem in učiteljicam, katerih nastavev je bila radi vojne preprečena in so radi tega zaostali pri napredovanju v službi, prizna pravico na redno napredovanje v grupi in stopnji, kakor je to urejeno z učiteljskimi iz iste generacije, katerih nastavev ni bila vsled vojne preprečena.

12. Ker učiteljska stalnost na službenem mestu, po veljavnih zakonih in po projektu novega šolskega zakona, ne obstoja, zato smatramo, da je nepotrebno, da se v prehodne določbe vnašajo odredbe o premeščanju učiteljstva, na predlog prosvetnih in upravnih oblastí, in brez pravice na povrnitev sedlitvenih stroškov. Poleg tega pripominjamo, da bi bil to prvi slučaj v šolski zakonodaji, ki bi bolno odjeknil v vseh učiteljskih vrstah, vnesel nemir v naše duše in onemogočil intenzivno in uspešno delo v šoli in med narodom.

Ko iznašamo gornje razloge, kakor tudi neobhodne potrebe narodne šole in učiteljstva, se nadejamo, da jih bo gospod minister sprejel v celoti in s tem ne samo navezal svoje ime na sprejetje tega epohalnega zakona, nego si pridobil s tem veliko spoštovanje vsega učiteljstva, kot prvega in najvažnejšega sodelavca pri sprejemanju tega zakona in s tem sigurneje zagotovil prosperiteto in prosvetovanje naroda.

V. K. Petrovič,
predsednik UJU.

M. J. Mihailović,
tajnik.

† Franc Zidar.

V nedeljo dne 22. IX. 1929 smo spremili k večnemu počitku šol. upravitelja v Lembergu tovariša Franc Zidarja. Tržani so mu priredili izredno lep pogreb. Pred šolo se je poslovil načelnik krajev. šol. odbora, zastopnik gasilnega društva, na meji občine župan, v hiši žalosti pa tovariš Š. Zelo dosti ljudstva se je zbralo; prišli so po slovo od dobrega znanca, od svojega učitelja, drugi od ljubelega prijatelja in mi učitelji od zvestega, stanovsko zavednega tovariša.

Dolgotrajna in vedno težja bolezen ga je bolj in bolj priklepala na Lemberg, na šolo, nazadnje na posteljo, tako da ga mlajši tovariši le malo poznajo. Tembolj je v spominu starejšim, tisti delavnim, izobraženim učiteljem, navdušenim Slovenec in Jugosloven, vedno vesel in šaljiv dobrovoljček.

Kljub tem vrlim lastnostim je okusil vso trnjo pot življenja slovenskega učitelja, ki se ne vda političnim pritiskom in ostane vedno ponosen učitelj, zvest svojemu rodu, neomajen nacionalist.

Težko je najti Jugoslovenc, ki bi bil bolj vesel prevrata in ustanovitve naše države, velike Jugoslavije. Državno in narodno edinstvo mu je bil smoter vsega dela in življenja.

Hudo ga je bolela nesloga učiteljstva, ki je nastala zadnja leta.

Od zibel do groba je bil v šoli. Rojen je bil 15. IV. 1870 v šoli na Bučah, prijazni, solčni vasi v kozjanskem okraju, kjer so vsi hribi zasajeni z zlahtno vinski trto. Rojstni kraj mu je vcepil posebno ljubezen do vinogradstva. Ljudje vinorodnih krajev so običajno nadarjeni in vesele narave. Tako tudi pokojni Zidar. Nadarjen, inteligenten, je zbi-